

El Irati, S.A. Erakusketa Zentroa inauguratu da

El Irati S.A. buruzko Erakusketa badu, dagoeneko, espazio iraunkorra Agoitzen. Udaletxean duela gutxi egindako obren ondoren, estalkia aldatu eta areto guztietara iristeko igogailu bat jarri da. Lanak aprobetxatu ziren eraikinarren hirugarren solairuan orain arte ganbara gisa erabili den espazioa egokitu eta bertan espazio berri bat sortzeko. Foru Gobernuak Cederna-Garalurren bidez bultzatzen duen 'Nafarroako Mendialdea' Landa Garapenerako Planari esker lortu da lekua egokitzeko finantzazioa. Hortaz, El Irati, S.A. enpresari buruzko erakusketa iraunkor bilakatu da Erakusketa Zentroan.

Urtarrilaren 10ean ireki zituen atea modu ofizialean. Ekitaldi

xume batean bildu ziren prozesuan parte hartu dutenak (egileak, laguntzaileak), udal ordezkariak eta Foru Gobernuako ordezkariak, bai eta Cederna-Garalurreko garapeneragileak ere. Guztiak Iratiko Natur Bidearen proiektuan inplikaturik daude ere, aurki errealtate bihurtuko dena. Angel Martin Unzué Agoizko alkateak erakusketa helburuak jaso zituen hitzaldi labur batean: herrian hain errotutako zen enpresa-mugarri horren memoriari eustea; herritarrek Pirinioaurreko kultura eta ingurumen balioei buruz hezteko, azken urteotan Irati ibaiaren Natur Bidea eta Eurovelo 3 sarea berreskuratzeko proiektuekin egin nahi den moduan. Gainera, Zerrategia auzoko industria ondarea babesteko eta

berreskuratzeko neurriak hartzeko premia azpimarratu zuen, irtenbideren bat izateko beharra baitu.

12 azalpen panelek osatzen dute erakusketa, enpresak izan zituen adar guztiak erreparatzen dituztenak; horretaz gain, argazki zaharrak biltzen ditu, baten bat inoiz argitaratu gabea. Aretoan, Ekaiko zerrategiko gunea irudikatzen duen maketa handi bat da nagusi, eta beste bi espaziotan, Agoizko tren-geltokiko eta eskusa batekoa daude. Ikus-entzunezko 3 proiektio osatzen dute erakusketa: «Pagoa», «Agoizko destilategia» eta «Iratiren tren, Espainiako traxio elektrikoaren aitzindaria».

Erakusketa ikusteko bisitatzeko

hitzordua eskatu behar da alde aurretik (15 lagun, gehienez) telefono zenbaki honetara deituta: 637 448 107.

XX. mendearen hasierako faktoria garrantzitsu horren memoria bizirik mantentzeko, bai eta Agoitzi eta eskualdeari ekarri ziona ezagutzera emateko ere, ideia 2017an sortu zen, Agoizko Kultur Etxean aldi baterako egin zen erakusketaren ondoren (Nafarroako Artxi-

bategi Orokorrean eta Eguesibarko Udaletxean ere ikusgai egon zen). Agoitzen 1.600 pertsona inguru hurbildu ziren diziplina anitzeko enpresa-multzo hori ezagutzera. Domingo Elizondok 1907.ean sortua, Agoizko eta eskualde osoko industriaren motorra izan zen, eta mila langile baino gehiagori eman zien lana enpresako atal guztien artean: zentral elektrikoak, ibaia, tren, zerrategia, destilategia...

Azken urte hauetan, Agoizko Udalak sentsibilitate handia erakutsi du ondarearekiko eta memoria historikoarekiko, eta proiektu handi-nahiak sortzearen aldeko apustua egin du, bere balioa erakusteko eta berreskuratzeko. Izan ere, urtero aurrekontu-lerro bat bideratzen da horretarako; horri esker sortu dira, besteak beste, «Agoitz, iragana go-goan» liburua eta DVDa, «El Irati, S.A.» ri buruzko erakusketa eta «Agoizko Istorioak» erakusketa.

Agoizko Udalak, LGENF Europako Funtsak eta Nafarroako Gobernuak (Cederna-Garalurrek kudeatzen duen 2014-2020 aldirako LGPren bidez) finantzatu dute proiektua.

Cederna-Garalurren urteko balantzea

Cederna-Garalur Garapen Agentziak urteko ohiko jarraipen bilera egin zuen, eta 2019ko balantzea egin eta 2020ko lan-ildoak aztertu ditu.

Bertan, Nafarroako Landa Garapenerako Programaren Leader proiektuen inguruan egindako jarduerak azaldu ziren. Horien artean daude Gizartetxea, inauguratu berri den El Irati Erakusketa Zentroa eta gure herriko negozio-ekintzaileei emandako laguntza. Eskualdearen despoblazioaren arazoa aztertu zen, nahiz eta gure herriak gora egiten jarraitzen duen (+% 2,7 azken urtean), bai eta

eskualdeko enpleguaren inflexio negatiboa ere, gure udalerrinari ere eragin diona, 22 langabe gehiagok izena eman baitzuten enplegu-bulegoetan; hala, zenbait urtez izandako beheranzko joera hautsi da. Gizonezko langabeen kopuruak gora egin du, eta emakumezkoenak berdin jarraitu du. Gaur egun, Agoizko langabezia-tasa %10ekoa da: biztanleria nazionalaren langabezia, % 8,5ekoa, eta atzerritarrena, % 19,8koa. Aurrepirinio osoan Agoitzen sustatu dira ekintza proiektu gehien. Agoitzen ere hainbat prestakuntza ikastaro eta tailer egin ziren langabetuentzat eta enpresentzat.

Industrian, turismoan eta zerbitzuetan eragina duten sektore ekonomiko guztiak aztertu ziren, baita ingurumenarekin zerikusia dutenak ere (klimaren, energia aurrezpenaren, ekonomia zirkularren eta Agenda 21en aldeko alkatetza-ituna), kultura-ondarea eta proiektu enblematikoak (Iratiko Bidea, Agoitzen barna igaroko den Bicimugi-Eurovelo 3 proiektua), Ekaiko Zerrategia auzoa, Solano enpresa izandakoaren instalazioen birmoldaketa edo Itoizko urtegiaren goialdeko uharken eremuko garapena.

Laburpen gisa, 2019an, Agentziak 137 proiektu kudeatu dira; horietako 60 pribatuak izan dira eta 77, publikoak. Azken horiek Cederna-Garalurreko jarduera-eremuko udalek sustatu zituzten.

Bicimugi proiektua

2019ko udaberrian, Agoitz, beste bazkide batzuekin batera (Nasuvinsa sozietate publikoa buru), **Mugikortasun Iraunkorreko Txirringularitza Ibilbide** bat egiteko Bicimugi proiektuan sartu zen. **EuroVelo 3** Ibilbidearen edo «Erromesaldien Ibilbidea» ere deitukoaren barneko egitasmoa da. EuroVelo Europako kontinente osoa lotzen eta lotzen duten distantzia luzeko 15 bizikleta ibilbideko sarea da.

Proiektua joan den urrian onartu zen, eta aurkezpen ofiziala Donapaleun (Pirinio Atlantikoetako Departamentua) egin zuten, joan den otsailaren 7an. Bertara joan zen Angel Martin Unzue Agoizko alkatea. Zehazki, Pirinio Atlantikoetako departamendu frantsesetik sartzen den Bicimugi

proiektuaren helburua da mugaz alde honetako eta kaltzada erromatarraren ondoan igarotzen den honako ibilbidea egokitzea: Orbaizeta, Auritzeko ordokia, Artzibar eta Agoitz. Agoizko karririk zeharkatzen ditu ibilbideak, Iratiko Bide Naturalean barna jarraitzen du Iruñeraino eta, han, Done Jakue bidearekin lotzen da.

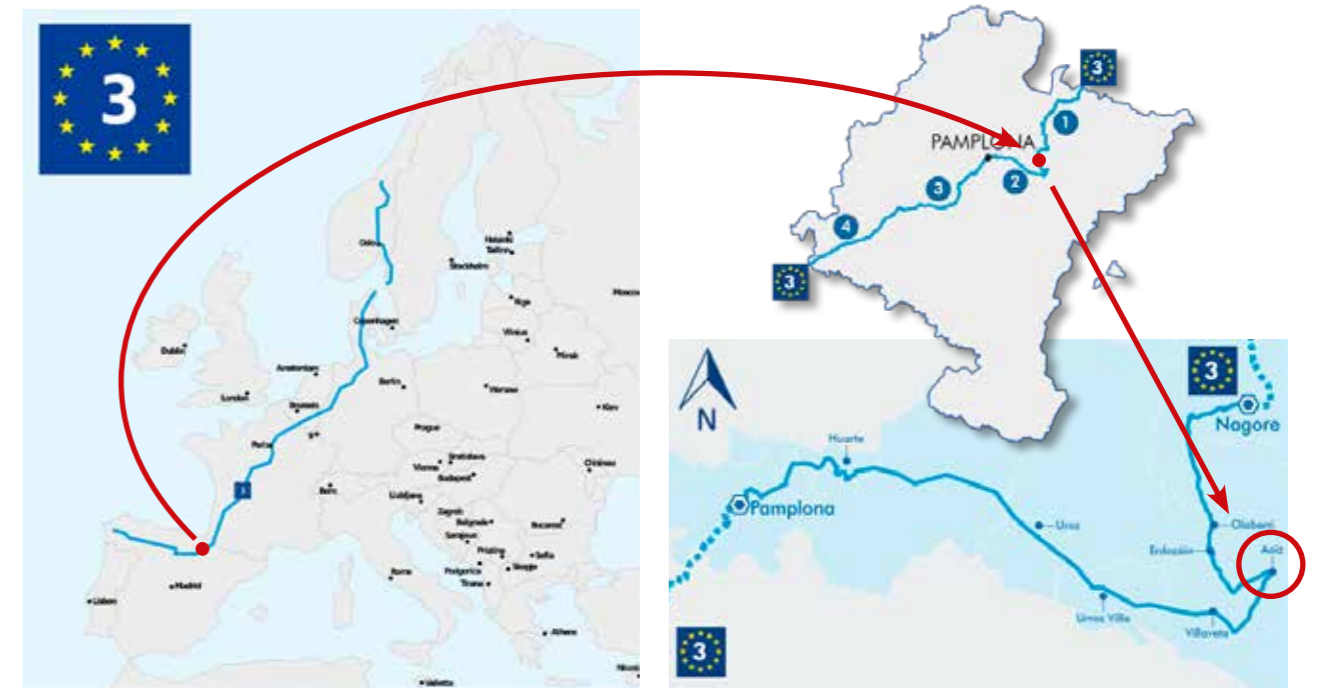
Proiektuaren aurrekontu orokorra 4 milioi eurokoa da, eta horietatik Nafarroan 1.140.300 euro exekutatu dira. Proiektua Espainia, Frantzia eta Andorrako Lurralde Lankidetzarako Programak (POCTEFA) finantzatzen du, 741.195 euroekin, eta gainerakoa Nafarroako Gobernuak jartzen du. Exekuzio epea 2020-2022 da. Aurten proiektua idatziko da, eta 2021ean obrak burutuko dira. Lurren eta

seinaleen gaineko inbertsioez gain, zabalkunde eta sentsibilizazio ekintzak egingo dituzte.

Honako hauen dira proiektuaren bazkideak: Pirinio Atlantikoetako Departamentua, Frantziako toki entitateak, Errioxako turismo departamentua, Nasuvinsa eta European Cyclists' Federation-a. Bazkide gisa Orbaizeta, Luzaide, Orreaga, Auritz, Erroibar, Artzibar, Longida eta Agoizko udalak daude, baita Aranzadi Zientzia Elkartea eta Cederna-Garalur ere.

Bazkideen, alegia Agoitzena ere, konpromisoak dira proiektua zabaltzen eta sustatzen laguntzea, hala nola beren udal-dermioa igarotzen duen ibilbidearen zatia mantentzen laguntzea. Proiektu honek gure herria balioan jartzen du; izan ere, eskualdeko, estatuko eta Europako lehen mailako ibilbide handi batean kokatzen du.

Proiektuaren berri emango dugu hurrengo udal-aldizkarietan.

Urtarrilaren 30eko grebarekiko atxikimendua

Agoizko Udalak urtarrilaren hogeita hamarrean egindako greba orokorrari atxikitzeke mozia onartu zuen osoko bilkuran. Geldialdia Gizarte Eskubideen Gutunak deituta izan zen, lan baldintza eta pentsio eta bizitza duin batzuen alde pentsiodunen mugimenduak egindako eskariari erantzunez.

Pentsioen gaia pertsona guztioi dagokigu, bai egungo pentsiodunei, bai etorkizuneko; eta ezinbestekoa da lan-baldintza duin aldeko borroka egitea, bai eta gizarte-eskubideak bermatzeko ere. Eskubide Sozialen Gutunak eta pentsiodunen mugimenduak adostutakoari jarraikiz, bada, Agoizko Udalak Madrilgo Gober-

nuari eskatzen dio, besteak beste, 2011n eta 2013an onartutako pentsioetarako murrizketak indargabetzea, hala nola Zapateroren eta Rajoyren lan-erreformak ere.

Era berean, Nafarroako Gobernuari eskatzen dio premiaz ezartzeko gutxieneko pentsioa eta soldata, 1.080 eta 1.200 euro, hurrenez hurren. Gainera, emakumeen eta gizonen arteko soldata-arrakala ezabatzea eskatzen da, bai eta ezarritako lanaldi partzialak ere, batez ere emakumeei aplikatzen zaizkienak.

Lanaldia 35 ordura murriztea, soldata murriztu gabe, eta kontratazioaren mozioan inolako diskri-

minaziorik ez dagoela bermatzea dira mozioak jasotzen dituen beste arrazoi batzuk.

Aspalditik gatoz eta urrutira goaz. Euskarazko irakaskuntza. D eredua

Hori da Nafarroako Euskara zerbitzua duten udalek, eta, beraz, Agoizko Udalak ere, euskarazko irakaskuntza (D eredua) bultza-

tzeko aurten aukeratutako lema. Otsailaren 3a eta 7a bitartean zabalik egonen da eskolatzeko aurrematrikularako epea. Aurre-

matrikula egitean, hiru urteko haurren gurasoek gurasoek beren seme-alabentzako nahi duten eredua hautatu behar dute ere.

Kartelen, bideo baten eta sare sozialetan zabalduetako komunikazioen bidez, **euskarazko irakaskuntza** oso interesgarria dela azaldu nahi diete familiei, hizkuntza aniztasuna kontuan hartzen duen hezkuntza tekniko eta humanoa izateaz gain, gertuko kulturaren gozamenaren bidez mundu zabalari begiratzeko aukera ere eskaintzen baitu. Helburu hura kontuan harturik, toki rrakundeek, Euskara Zerbitzuen bidez, era askotako baliabideak eskaintzen dizkiete familiei euskararen ezagutza eta erabilera bizkortzeko.

Neskentzako eta amentzako menarkia tailerrak, Agoitzen

Izaga Gizarte Zerbitzuen Mankomunitateak urtarrilean zehar menarkia tailer batzuk programatu zituen Agoitzen. Neskei eta amei zuzendutakoak ziren, eta Maria Muñoz Cobo Cíclicas y Diversas taldeko kideak eman zituen. Ikastaro horien helburu nagusia da emakumeei bizimodua erraztea, ohitura aberasgarri eta osasungarrien bidez, beren bizitzako hainbat unetan: lehen hilekoa eduki baino lehen edo menopausia ailegatu aurreko garaian.

Tailerretako saioak parte-hartzaileen adin tartearen arabera egokituta zeuden. Alde batetik, 10-13 urte bitarteko neskekin egindako jardunaldietan, oso

modu dinamiko eta entretenigarrian jorratu ziren gaiak: pubertaroan eta nerabezaroan nolako aldaketak izaten diren, lehen hilekoa..., eta izan zitezkeen zalantza guztiak argitzeko aukera izan zuten.

Bestalde, zenbait amek ere topaketatan parte hartu zuten, eta ama eta emakume diren alditik, hileroko zikloen eta bizitako aldaketen beste ikuspegi batzuk aztertu ahal izan zituzten.

Zikloa ixteko, saio bateratu bat egin zen, oso aberasgarria eta positiboa, non bi taldeen arteko aurkikuntzak eta elkarrekiko sentimenduak alderatu ziren.

Bolumen handiko objektuak: kalean ez

Azken garaian, maiz, bolumen handiko objektuak topatu izan ditugu herriko zenbait lekuetako edukion-tzietan, hala nola horien kanpoaldean. Gogorarazi nahi dugu Irati Hiri Hondakin Solidoen Mankomunitateak doan eskaintzen duela etxeko bilketa zerbitzua.

Emauseko Traperoen esleituta dauka tamaina edo ezaugarriengatik edukiontzietan sartzen ez diren objektuak etxez etxe jasotzeko zerbitzua. Objektuak oraindik erabiltzeko moduan baldin badaude

edo konponketa erreza baldin badute, egokitu eta salgai jartzen dira Traperoen azokan; eta erabili ezin badira, hautsi eta piezaz pieza birziklatzen dira.

Objektuen bila joateko 948 33 62 17 telefonora deitu behar da, eta Irati HHS Mankomunitateak jakinaraziko du zein egun eta ordutan joan den horren bila.

Denen artean ingurua eta herria zaindu behar dugu. Zaindu Agoitz, zure etxea baita.

Agoitz eta Zangoza argazkiaren objektiboan

Agoitz eta Zangoza berriz batu dira «IntercambiARTEz» erakusketa-ekimenean. Iaz egin zen lehen aldiz, eta bi herrietako artistek pinturaren bidez erakutsi zituzten beren sentimenduak eta begiradak. Aurten, Agoizko eta Zango-

zako argazki-elkarteen arteko lankidetzaren ondorioz, bi herrietako kale, txoko, parke, eraikin eta abarren hogeita hamasei argazki erakutsi zituzten. Iradokitzaileago bihurtzen zaizkigun lekuen erretratuak, gaueko argi eta itzalekin

ikusteak sortzen digun misterio eta erakargarritasunaz inguratuta ikustean.

Urtarrilean zehar Agoizko Kultur Etxean bisitatu ahal izan zen. Otsailean Zangozako Vallesantoro Jauregian izango da gaueko argazkien erakusketa interesgarri hau. Erakusketa trantsizio honen helburua da kultura trukerako eta inguruko esperientzia artistikoe-tarako eta sormen ikuspegirako loturak sortzea.

Ane Aleman, Ane Eugui, Juana Garcia, Asier Iglesias, Marisa Itoiz, Mikel Lacunza, Tere Leache, Ramon Leache eta Jaime Urtasun dira erakusketa kolektibo honetan parte hartzen duten agoizkoak.

Kultur balantzea

Gabonetarako prestatutako egitarau anitza Errege Magoen kabal-gatarekin amaitu eta, urtarrilean ohiko kultur egutegiari ekin zaio.

«IntercambiARTEz» Agoitz eta Zangozako argazkilari elkartearen erakusketa kolektiboaz gain, eta El Irati, S.A. ren erakusketaren ate irekien bi jardunaldi egin ziren. Angiluerreka Mendizale Taldeak, berriz, hitzaldia egin zuen, 2020rako bere egutegia aurkezteko.

Socorro Latasak, bestalde, «Al azar de los nombres» bere poemario berria aurkeztu zuen Kul-

tur Etxean; bertan lekua dute eta akrostiko eran bildu ditu, besteak beste, lau elementuei eskainitako poemak: ura, lurra, airea eta sua, urtaroak eta hilabeteak.

Camut Ban taldea herrira hurbildu zen, perkusio afrikarra, tap dance, ahots eta dantza uztartzen dituen «BID Drums» ikuskizun harrigarriarekin. Energia, freskotasuna eta originaltasuna dira ikuskizunaren ezaugarriak, zeinetan klake modernoaren teknikak eta kultura ezberdinetako perkusioak bat egiten duten, eta ikuskizun magiko eta ezberdina lortzen dute.

Horretaz gain, Julio Caro Baroja Nafarroako Museo Etnologikoak argitaratzen duen «Etnografía de Navarra» bildumako «Barranqueadores y cablistas del Irati» estreinatu berria dokumentala aurkeztu eta proiektatu zen. Eugenio Monesmak zuzendu eta Pirene P.V.k ekoiztutako ikus-entzunezkoak El Irati fabrika zaharrari lotutako lan arriskutsuenetako batzuk biltzen ditu, basoen barruan eta ibaian egiten zirenak. Lan horietaz arduratzen ziren espezialista koadrila batzuk: barrankeatzaileak eta kablelariak.

